

den geldiği tesbit edilemeyen Derviş Ali adlı hattata ait kabir kitâbesinde (Envanter nr. 979) ölüm tarihi 1192 (1778) olarak verilmektedir. Bu kitâbede yazılı olan tarih mi yanlıştır, yoksa adı geçen Derviş Ali kaynaklarda yer almayan bir dördüncü Derviş Ali midir, bu hususta kesin sonuca varmak eldeki bilgilerle mümkün olmamaktadır.

Derviş Ali, Hüseyin Hablî-İmam Derviş Ali üzerinden Hâfız Osman'a varan yazı üslubunu bütün asâletleyle devam ettiren, ancak kıymeti derecesinde tanınmayan hattatlardandır; yazısı da nâdirdir. Mustafa Râkım gibi bir üstada yetişme çağlarında bir müddet hocalık ettiği bilinmektedir (Râkım'ın bir hat icâzetrnâmesinde bunu belirtşi hakkında bk. A. Süheyl Ünver, *Türk Yazı Çeşitleri*, s. 31'deki fotoğraf; R. Ekrem Koçu, "Ali Derviş", *İst.A*, II, 612.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 340; A. Süheyl Ünver, *Türk Yazı Çeşitleri*, İstanbul 1953, s. 31'deki fotoğraf; R. Ekrem Koçu, "Ali Derviş", *İst.A*, II, 612.



M. UĞUR DERMAN

DERVİŞ ALİ DEDE

(bk. ALİ ŞİRUGANİ).

DERVİŞ BORUSU

(bk. NEFİR).

DERVİŞ MEHMED

Kanûnî Sultan Süleyman döneminde (1520-1566)

yaşadığı sanılan,

Osmanlı hânedanının şeceresine dair *Sûbhatü'l-ahbâr* adlı eserini müellifi

(bk. SÛBHATÜ'L-AHBÂR).

DERVİŞ MEHMED, Kevkeb

(ö. 1129/1717)

Türk hattatı.

Anadolu'nun bir şehriden Edirne'ye gelip yerleşmiş, bu arada Hâfız Osman'dan İstanbul'da aklâm-ı sitte*yi meşkedip icâzet almıştır. Gözü ile kulağı arasında bir tik bulunduğu için Kevkeb (yıldız) lakabıyla anılmıştır. Fakat yazılarını imzalarken bu lakabını kullanmamıştır.

Kıraat ilminde söz sahibi olduğu gibi Halvetî tarikatında Yoğurtçular Şeyhi ay-

nı zamanda -hat öğrencilerinden- Mustafa Efendi'nin halifesi de olan Derviş Mehmed, sanatında Hâfız Osman'a en fazla yaklaşan ve onun gibi yazan hattatlardandır. Fakat hoca hakkına riayetsizliği yüzünden hat sanatındaki yıldızı sönmüş ve ömrünün son devresi nasipsiz geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin İstanbul yerine daha çok Edirne'den idare edildiği XVII. yüzyıl sonlarında devlet ricâlerinden birisi, Hâfız Osman'a pey olarak İstanbul'a bir kese akçe gönderip kendisi için mushaf yazmasını rica eder, o da başlayıp üçte birine kadar gelir. Derviş Mehmed Edirne'de bu durumdan haberdar olunca siparişi yapan kişiye Hâfız Osman'ın hasta ve yaşlı olduğunu, mushafı kendisinin daha güzel ve çabuk yazacağını söyler (bu hadise tahminen Hâfız Osman'a felç gelip de yeniden iyileştiği 1107'den [1695] sonra meydana gelmiş olmalıdır). Bunun üzerine pey akçesi Hâfız Osman'dan geri alınıp sipariş iptal edilir, Derviş Mehmed de yeniden bir mushaf yazmaya başlar. Tezhip için gönderildiği İstanbul'daki mücüllit dükkânında mushaf cüzlerini gören Hâfız Osman durumu anlar; üzüntü ve kırgınlığını belli etmeden, "Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır; kitapların aslı O'nun yanındadır" meâlindeki âyeti (er-Ra'd 13/39) okumakla yetinir. Derviş Mehmed yazdığı mushafın henüz üçte birine varmadan kalemini açarken iki parmağını kalemtırâşla keser; açılan yara bir yıl kapanmaz ve mushafı tamamlayamadığı gibi hat sanatından da uzak kalır.

Edirne'de vefat eden Derviş Mehmed'in talebeleri arasında Abdullah Vefâî (ö. 1141/1729) ve Şuğlî Ahmed Dede (ö. 1140/1728) adlı Edirneli iki hattat ön sırayı alır. Bunlardan Şuğlî'nin Edirne hat silsilesindeki yeri mühimdir.

Derviş Mehmed'in (Kevkeb) sülûs- nesih bir kitabı

(M. Düzgünman fotoğraf arşivi - Türkp petrol Vakfı)



BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 110; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 483-484; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 150; Clément Huart, *Les Calligraphes et les miniaturistes de l'Orient Musulman*, Paris 1908, s. 162; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 123; M. Uğur Derman, "Edirne Hattatları ve Edirne'nin Yazı Tarihimizdeki Yeri", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 313; *İst.A*, VIII, 4502-4503.



M. UĞUR DERMAN

DERVİŞ MEHMED PAŞA

(ö. 1065/1655)

Osmanlı sadrazamı.

Hayatının ilk yılları hakkında bilgi yoktur. Kaynaklarda, Çerkez asıllı olup Sadrazam Tabanyası Mehmed Paşa'nın ket-hüdâsı olarak 1635-1636 Revan Seferi'ne katıldığı, Revan'ın zaptından sonra önemli miktarda ganimet elde ettiği belirtilir. Daha sonra Şam beylerbeyi ve Musul muhafızı Küçük Ahmed Paşa'nın şehid olması üzerine Musul muhafızlığına tayin edildi, ardından 1637'de Şam beylerbeyi oldu (BA, MD, nr. 87, hk. 254). Bu eyaletteki görevi sırasında hacıların yol güvenliği ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması, Ma'noğlu'na ait emlâke el konulması ve özellikle Trablusşam'da çeşitli fesat hareketlerinde bulunan Seyfoğulları'nın te'dibi gibi meselelerle uğraştı (BA, MD, nr. 85, hk. 403; nr. 88, hk. 122, 155, 200). Ardından 1638'de katıldığı Bağdat Seferi sırasında Şam'dan Diyarbekir beylerbeyliğine nakledildi. Savaşta beraberindeki sancak beyleri ve diğer birliklerle Kerkük yöresinde çarhacılık (asker öncülüğü) yapmak ve askerî harekâta bulunmakla görevlendirildi.

Bağdat'ın geri alınışından sonra beylerbeyliğe getirilen Küçük Hasan Paşa'nın azli üzerine Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'nın arzı ile Bağdat beylerbeyi oldu (5 Mayıs 1639). Bu görevi sırasında giriştiği bazı ticarî ve iktisadî faaliyetlerle oldukça zenginleşti. Bağdat beylerbeyliğinden ayrıldıktan sonra 1642'de ikinci defa Diyarbekir beylerbeyliğine getirildi. Ardından belirli aralıklarla iki defa Anadolu, iki defa Silistre, bir ara da Bosna beylerbeyliğinde bulunan Derviş Paşa çeşitli iç meselelerle uğraştı, özellikle Girit Savaşı sebebiyle Çanakale Boğazı'nı abluka altına alan Venedikliler'i karadan yaptığı tahkimat ile bertaraf ederek donanmanın Boğaz'dan çıkışını sağladı (1649). Bu arada Ce-